

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОФОРМЛЕННЯ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ

EMPIRICAL STUDY OF SCHOOL TEXTBOOK DESIGN

У статті подано результати емпіричного дослідження зовнішнього та внутрішнього оформлення шкільних підручників. З'ясовано, що дослідницькі підходи до їх вивчення потребують цілісного погляду щодо їх створення й використання.

Описано дослідження, за результатами якого виявлено, що оцінки оформлення підручників мають свої відмінності за статтю й областю розташування закладу освіти.

У загальній вибірці дані засвідчили, що визначення учнями оптимальності ваги підручника залежить від якості паперу й друку, розміру речень, оформлення обкладинки та сторінок відповідно до віку. Наповнення підручника цікавою інформацією впливає на оцінку щодо цікавості текстів, ілюстрацій і таблиць. Зручний для читання шрифт, довжина рядків і міжрядковий інтервал впливають на розуміння текстів, ілюстрацій і таблиць. Уяву школярів під час вивчення матеріалу стимулює оптимальне співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, таблицями.

Виявлено, що в юнаків визначення оптимальності ваги підручника залежить від цікавості змісту, розміру речень, наявності важливої інформації в ілюстраціях і таблицях. Розуміння текстів залежить від якості паперу й друку. Відповідність оформлення сторінок віку визнається за оптимального співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, таблицями; логічної побудови текстів. Зручний для читання шрифт, довжина рядків і міжрядковий інтервал впливають на висновок, що ілюстрації й таблиці стимулюють уяву під час вивчення матеріалу. Оцінка того, що тексти добре відібрані та логічно побудовані, виникає в разі наповнення їх короткими реченнями.

З'ясовано, що в дівчат визначення оптимальності ваги підручника залежить від якості паперу й друку матеріалу. Відповідність оформлення сторінок віку визначається оптимальним відбором і логічною побудовою текстів. Зручний для читання шрифт, довжина рядків і міжрядковий інтервал впливають на висновок, що тексти легко читати й розуміти. Оцінка того, що тексти добре підібрані й логічно побудовані, залежить від наявності в них коротких речень; оптимальних розмірів і наповнення ілюстрацій і таблиць важливою інформацією. Приємна кольорова гама ілюстрацій і таблиць впливає на їхню позитивну оцінку.

Ключові слова: дослідницькі підходи щодо підручників, загальна оцінка підручників, зовнішнє оформлення підручників, внутрішнє оформлення підручників, взаємозв'язок оцінок підручників.

The article presents the results of an empirical study of the external and internal design of school textbooks. It was found that research approaches to their study require a holistic view of their creation and use.

The study describes the results, which show that assessments of textbook design differ according to gender and the location of the educational institution.

In the general sample, the data showed that students' assessment of the optimal weight of a textbook depends on the quality of the paper and printing, the size of the sentences, and the design of the cover and pages in accordance with their age. The content of the textbook with interesting information influences the assessment of the interest of texts, illustrations, and tables. A comfortable font, line length, and line spacing affect the understanding of texts, illustrations, and tables. When studying the material, the imagination of schoolchildren is stimulated by the optimal ratio of space between text, illustrations, and tables.

It has been found that for young men, the optimal weight of a textbook depends on the interest of the content, the length of sentences, and the presence of important information in illustrations and tables. Understanding texts depends on the quality of paper and printing. The suitability of page layout for the age group is determined by the optimal ratio of space between text, illustrations, and tables, as well as the logical structure of the texts. A comfortable font, line length and line spacing influence the conclusion that illustrations and tables stimulate the imagination when studying the material. The assessment that texts are well selected and logically structured arises when they are filled with short sentences.

It has been found that for girls, the optimal weight of a textbook depends on the quality of the paper and printing. The suitability of the page layout for the age group is determined by the optimal selection and logical structure of the texts. A comfortable font, line length and line spacing influence the conclusion that the texts are easy to read and understand. The assessment of whether the texts are well-chosen and logically structured depends on the presence of short sentences, optimal size and content of illustrations and tables with important information. A pleasant colour scheme of illustrations and tables influences their positive assessment.

Key words: research approaches to textbooks, overall assessment of textbooks, external design of textbooks, internal design of textbooks, interrelation of textbook assessments.

УДК 159. 922

DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.75.1.22>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Невмержицький В.М.

к.психол.н., доцент,
провідний науковий співробітник
лабораторії психології навчання
імені І.О. Синиці
Інститут психології імені Г.С. Костюка
Національної академії педагогічних
наук України

У сучасних умовах підручник у вигляді книги визначають як друкований навчальний ресурс, спеціально розроблений для викладання, що містить контент навчального предмета або галузі навчання в систематизованому, дидактично й методично підготовленому вигляді [1; 2, с. 10]. Згідно з концепцією, він також слугує дидактич-

ним середовищем для планування, ініціювання, підтримки й оцінювання шкільних інформаційних і комунікаційних процесів [3].

Крім того, зазначається, що підручники є основою для засвоєння знань у гетерогенному суспільстві, оскільки ці підручники є найбільш легкодоступною частиною навчальної програми [2, с. 15; 4].

Тому не дивно, що в громадських і наукових дискусіях стосовно підручників лунають заклики до модернізації їх змісту. Темі змін варіюються від цінностей і норм, що передаються в їх змісті, до обговорення релігійних, етичних та екологічних проблем.

Під час розгляду досвіду досліджень підручників стає зрозумілим, що існує багато думок щодо галузі їх вивчення з відповідними методами збирання емпіричних даних. Це частково пов'язано з тим, що характер підручників сильно різниться, залежно від їх предметної специфіки. З іншого боку, дослідницькі підходи, пов'язані з підручниками, часто формулюються досить відкрито, щоб отримати результати, які є якомога більш загальноприйнятними. Із цієї причини семантичні, теоретичні й методологічні аспекти створення підручників розглядалися лише в окремих випадках. Проте, за загальною думкою, підручник, незалежно від навчальної дисципліни, є центральним компонентом матеріальної культури шкільної освіти й, таким чином, конституційним фактором сучасної школи [2, с. 9]. Починаючи з XVIII століття, створення підручників і розроблення навчальних і методичних матеріалів стали важливими елементами становлення інституціоналізованої освіти. І до сьогодні усвідомлення цього зберігається в шкільній практиці.

Дослідження свідчать про зв'язок між якістю викладання й високоякісними підручниками [5]. Учений М. Wellenreuther стверджує, що більш якісні навчальні матеріали є найважливішою передумовою для вищої якості викладання [6]. Цей погляд на поточні дослідження показує, що підручники є найважливішою основою викладання. Проте цьому «ядру викладання» та його розвитку приділяється недостатньо уваги. У загальних психолого-педагогічних і предметно-орієнтованих дослідженнях є мало емпіричних досліджень, присвячених вибору підручників і їх використанню під час викладання. Крім того, існує незначна кількість фундаментальних знань про використання підручників учителями й учнями.

У зв'язку з цим підручники повинні відповідати багатьом вимогам, оскільки, на відміну від інших носіїв інформації, вони мають чітко визначену цільову групу – учителів, учнів і їхніх батьків, тому потребують «інформаційного дизайну», який передбачає наявність цілісного погляду на створення й використання цих підручників. Користувачі підручників мають певні очікування від їх використання й умов затвердження, які є вирішальними для успішного та сприятливого для навчання оформлення цих носіїв інформації.

Метою дослідження є здійснення емпіричного аналізу зовнішнього та внутрішнього оформлення шкільних підручників 11 класу рівня стандарту для закладів середньої освіти.

В емпіричному дослідженні у 2024 році взяли участь студенти першого курсу закладів вищої освіти (далі – ЗВО) м. Києва, які навчаються за

спеціальностями з галузі знань «Управління та адміністрування» (n=111 осіб, із них 77 дівчат (вік (років) M=17,08; SD=0,39) і 34 юнаки (вік (років) M=17,64; SD=0,81). Формування вибірки респондентів здійснювалося на основі того, що ці студенти в рік вступу до ЗВО закінчували заклади середньої освіти (далі – ЗСО) і мали певну власну оцінку щодо підручників 11 класу.

Як інструмент отримання даних обрано опитування за допомогою анкети, що давала змогу з'ясувати ставлення випускників ЗСО до підручників 11 класу. Анкета складалася з 24 закритих запитань, які базувалися на чотирибальній шкалі відповідей.

Запитання розділялися на чотири блоки:

1. Демографічні показники – ця частина містила 3 запитання (вік; стать; область України, де розташований ЗСО) для перевірки достовірності взаємозв'язку між запитаннями та віковою структурою респондентів.

2. Загальна оцінка підручників (із базових і вибірково-обов'язкових предметів) щодо їх оформлення та змісту.

3. Оцінка підручників, які дуже подобалися й подобалися, щодо їх зовнішнього оформлення (4 запитання). У цьому блоці чотирибальна шкала відповідей мала вигляд: «ні – скоріше ні – скоріше так – так» (від 1 до 4 балів).

4. Оцінка підручників, які дуже подобалися й подобалися, щодо їх внутрішнього оформлення (17 запитань). Тут чотирибальна шкала відповідей мала вигляд: «ні – скоріше ні – скоріше так – так» (від 1 до 4 балів).

У статті розглянуто результати дослідження за третім і четвертим блоками, оскільки результати за першим і другим блоками оприлюднено раніше [7].

Для визначення підручників, що подобаються й дуже подобаються (далі – підручників), із загальної вибірки застосовано дискримінантний аналіз. За його результатами з'ясовано ($\lambda=0,007$; $\chi^2=34,323$; $p=0,000$), що до них можна зарахувати підручники з базових (з 1 по 9) і вибірково-обов'язкових (з 10 по 13) предметів: 1) українська мова; 2) українська література; 3) англійська мова; 4) зарубіжна література; 5) історія України; 6) всесвітня історія; 7) біологія і екологія; 8) географія; 9) захист України; 10) мистецтво; 11) технології; 12) інформатика; 13) фінансова грамотність.

Статистичний аналіз результатів дослідження здійснювався за допомогою комп'ютерної програми IBM SPSS Statistics 26. Результати оцінювання зовнішнього та внутрішнього оформлення підручників загальною вибіркою респондентів подано рисунку 1.

Примітка: 1 – вага є оптимальною; 2 – розмір підручника є оптимальним; 3 – обкладинка досить міцна; 4 – оформлення обкладинки викликає інтерес до змісту підручника; 5 – папір і друк матеріалу є високоякісними; 6 – інформація, викладена в змісті, викликає інтерес і дає загальне уявлення про підручник; 7 – оформ-

лення сторінок відповідає віку; 8 – шрифт, розмір букв, довжина рядків і міжрядковий інтервал у тексті зручні для читання; 9 – тексти легко читаються й розуміються; 10 – тексти добре підібрані та мають логічну побудову; 11 – тексти містять короткі, лаконічні речення та знайомі слова; 12 – тексти цікаві й різноманітні; 13 – визначення виокремлюються в тексті; 14 – іноземні слова й визначення пояснюються; 15 – тексти займають більше половини площі двох сторінок розкритого підручника; 16 – кольоровий фон сторінок не відволікає від ілюстрацій, діаграм і таблиць; 17 – співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями й кольоровим фоном подобається; 18 – ілюстрації, діаграми й таблиці є чіткими та досить великими; 19 – ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію; 20 – вибір кольорів в ілюстраціях, діаграмах і таблицях подобається; 21 – ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють увагу під час вивчення матеріалу.

Ця нумерація буде використовуватися в подальшому аналізі отриманих результатів.

Статистично значущих відмінностей в оцінюванні між вибірками юнаків і дівчат не виявлено.

Наступним кроком дослідження став кореляційний аналіз (за допомогою коефіцієнта кореляції τ – Кендала) взаємозв'язку між оцінками загальної вибірки опитуваних щодо зовнішнього та внутрішнього оформлення підручників. Результати наведені в таблиці 1, розділені по горизонталі на три частини.

Кореляційний аналіз дав змогу зробити висновок, що позитивна оцінка за загальною вибіркою наявності в ілюстраціях, діаграмах і таблицях тільки важливої інформації залежить від статі опитуваних ($0,316$; $p < 0,05$). Визначення оптимальності ваги підручника ($p < 0,05$) відрізняється за областю розташування закладу освіти ($0,375$) і залежить від оформлення обкладинки, яке викликає інтерес до його змісту ($0,278$), високої якості паперу та друку матеріалу ($0,368$), оформлення сторінок відповідно до віку ($0,297$), нескладності текстів для читання й розуміння ($0,331$) і наповнення їх короткими реченнями та знайомими словами ($0,323$).

Оформлення обкладинки підручника, яке викликає інтерес до його змісту, пов'язане з інформацією із цього змісту ($0,518$; $p < 0,01$). Також оформлення обкладинки ($p < 0,05$) впливає на оцінку того, що тексти є цікавими й різноманітними ($0,407$); ілюстрації,

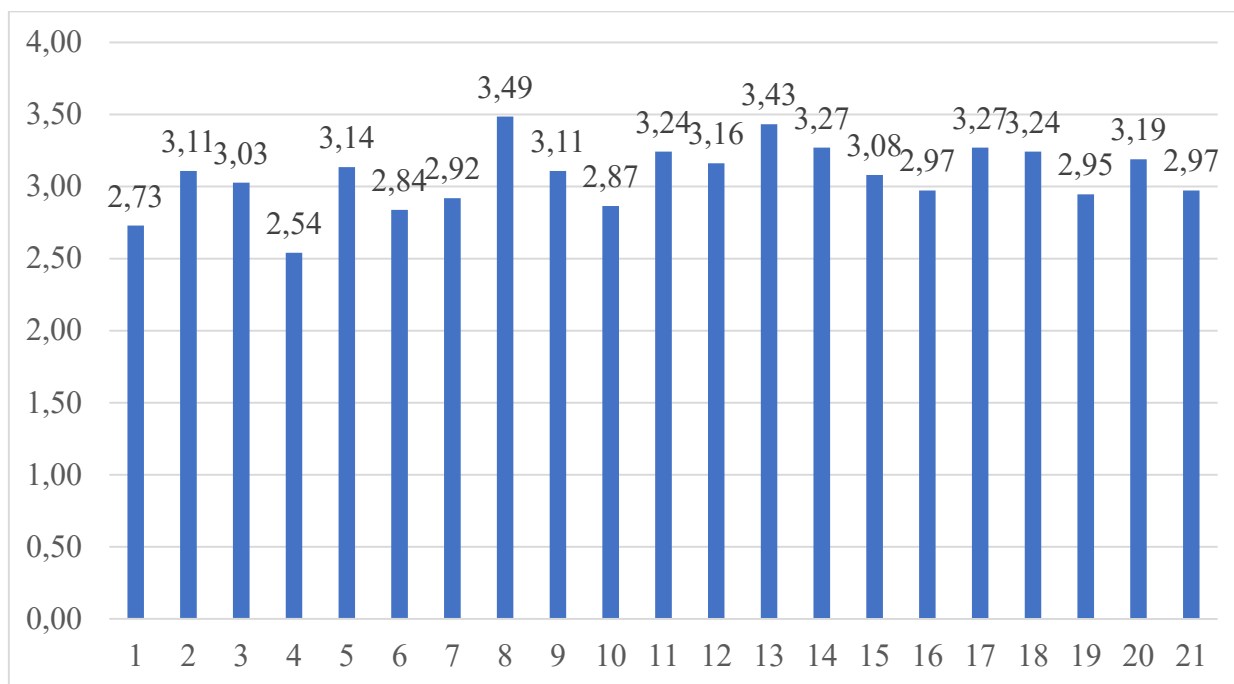

Рис. 1. Результати оцінювання зовнішнього та внутрішнього оформлення підручників (середній бал)

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок результатів зовнішнього та внутрішнього оформлення оцінювання підручників (загальна вибірка), (τ)

	1	4	5	6	7
О	0,375*				
1		0,278*	0,368*		0,297*
4				0,518**	

Примітка: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; О – область розташування ЗСО; нумерацію див. вище.

Продовження таблиці 1

	9	10	11	12	13
1	0,331*		0,323*		
2					0,405**
4				0,407**	
5	0,416**				
6		0,329*		0,464**	
7		0,483**	0,455**		
8	0,349*				0,317*
9				0,327*	
10			0,498**		
11					

Примітка: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; нумерацію див. вище.

діаграми й таблиці є чіткими та досить великими (0,302); ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють уяву під час вивчення матеріалу (0,289). Висока якість паперу та друк матеріалу впливають на те, що тексти легко читаються й розуміються (0,416; $p < 0,01$), подобається співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями й кольоровим фоном (0,518; $p < 0,05$). Визнання того, що інформація, викладена в змісті, викликає інтерес і дає загальне уявлення про підручник, пов'язане з оцінкою того, що тексти добре підібрані, мають логічну побудову (0,329; $p < 0,05$) і є цікавими й різноманітними (0,464; $p < 0,01$); ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють уяву (0,347; $p < 0,05$). Відповідність оформлення сторінок віку ($p < 0,01$) визначається тим, що тексти в підручниках добре підібрані й мають логічну побудову (0,483); ці тексти містять короткі, лаконічні речення та знайомі слова (0,455); іноземні слова й визначення пояснюються (0,480); ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію (0,319; $p < 0,05$). Зручність для читання шрифту, розміру букв, довжини рядків і міжрядкового інтервалу в тексті ($p < 0,05$) впливає на те, що тексти легко читаються й розуміються (0,349); визначення виокремлюються в тексті (0,317); ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють уяву під час вивчення матеріалу

(0,324). Визнання того, що тексти легко читаються й розуміються ($p < 0,05$), пов'язане з тим, що вони є цікавими та різноманітними (0,327); ілюстрації, діаграми й таблиці є чіткими та досить великими (0,305), стимулюють уяву під час вивчення матеріалу (0,290). Оцінка того, що тексти добре підібрані й мають логічну побудову ($p < 0,01$), пов'язана з тим, що вони містять короткі, лаконічні речення та знайомі слова (0,498); іноземні слова й визначення в них пояснюються (0,545); ілюстрації, діаграми й таблиці ($p < 0,05$) є чіткими та досить великими (0,305), містять тільки важливу інформацію (0,351). Визнання того, що тексти містять короткі, лаконічні речення та знайомі слова ($p < 0,01$), пов'язане з тим, що іноземні слова й визначення в них пояснюються (0,562); ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію (0,522). Цікавість і різноманітність текстів ($p < 0,05$) визнається в тому, що кольоровий фон сторінок не відволікає від ілюстрацій, діаграм і таблиць (0,297); ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють уяву під час вивчення матеріалу (0,340) і вибір кольорів у них подобається (0,382; $p < 0,01$). Визначено, що при оптимальному співвідношенні площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями й кольоровим фоном вони стимулюють уяву під час вивчення матеріалу (0,382; $p < 0,01$). Існує зв'язок між тим, що

Продовження таблиці 1

	16	17	18	19	20	21
С				0,316*		
4			0,302*			0,289*
5		0,318*				
6						0,347*
7				0,319*		
8						0,324*
9			0,305*			0,290*
10			0,307*	0,351*		
11				0,522**		
12	0,297*				0,382**	0,340*
17						0,382**
19					0,558**	

Примітка: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; С – стаття; нумерацію див. вище.

ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію, і тим, що вибір кольорів у них подобається (0,558; $p < 0,01$).

Наступним кроком дослідження став кореляційний аналіз взаємозв'язку між оцінками підручників за їх зовнішнім і внутрішнім оформленням для вибірки юнаків. Результати наведені в таблиці 2, розділеній по горизонталі на дві частини.

Проведений кореляційний аналіз дав змогу зробити висновок, що визначення за вибіркою юнаків оптимальності ваги підручника ($p < 0,05$) залежить від цікавості інформації, викладеної в змісті (0,595); наповнення текстів короткими, лаконічними реченнями та знайомими словами (0,572); наявності в ілюстраціях, діаграмах і таблицях тільки важливої інформації (0,619). Якість

Таблиця 2

Кореляційний зв'язок результатів оцінювання зовнішнього та внутрішнього оформлення підручників (юнаки), (т)

	6	9	10	11	14
1	0,595*			0,572*	
5		0,603*			
7			0,682*	0,699*	0,635*
10				0,548*	
11					0,857**

Примітка: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; нумерацію див. вище.

паперу та друку впливає на легкість читання й розуміння текстів у підручнику (0,603; $p < 0,05$). Відповідність оформлення сторінок підручника віку ($p < 0,05$) визначається тим, що тексти добре підібрані й мають логічну побудову (0,682), містять короткі, лаконічні речення та знайомі слова (0,699); іноземні слова й визначення пояснюються (0,635); ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію (0,578), вибір кольорів у них подобається (0,554). Також установлено, що відповідність оформлення підручника віку юнаків залежить від співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями й кольоровим фоном ($-0,776$; $p < 0,01$). Визначено, що визнання шрифтів, розміру букв, довжини рядків і міжрядкового інтервалу в текстах як зручних для читання впливає на оцінку того, що ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють уяву під час вивчення матеріалу (0,605; $p < 0,05$). Існує зв'язок між оцінкою того, що тексти добре підібрані й мають логічну побудову, з тим, що вони містять короткі, лаконічні речення та знайомі слова (0,548; $p < 0,05$). Також наявність коротких, лаконічних речень і знайомих слів у текстах впливає на оцінку того, що іноземні слова й визначення пояснюються (0,857; $p < 0,01$); ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію (0,634; $p < 0,05$). Визнання опти-

мальності співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями та кольоровим фоном впливає на оцінку того, що ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють уяву під час вивчення матеріалу (0,788; $p < 0,01$). Кольорова гама в ілюстраціях, діаграмах і таблицях впливає на визнання того, що вони містять тільки важливу інформацію (0,634; $p < 0,05$).

Наступним кроком дослідження став кореляційний аналіз взаємозв'язку між оцінками підручників за їх зовнішнім і внутрішнім оформленням для вибірки дівчат. Результати наведені в таблиці 3, розділеній по горизонталі на дві частини.

Кореляційний аналіз дав змогу зробити висновок ($p < 0,05$), що дівчата залежно від області розташування закладу освіти по-різному оцінюють співвідношення між оптимальністю ваги підручника (0,394) та міцністю його обкладинки ($-0,323$). Також визначення оптимальності ваги підручника залежить від високої якості паперу та друку матеріалу (0,429; $p < 0,05$). Оформлення обкладинки, яке викликає інтерес дівчат до змісту підручника, не завжди відповідає тому, що тексти виявляються цікавими й різноманітними ($-0,461$; $p < 0,01$). Висока якість паперу та друку матеріалу впливає на те, що тексти легко читаються й розуміються (0,363; $p < 0,05$). Існує зв'я-

Продовження таблиці 2

	15	19	20	21
1		0,619*		
6		0,805**		
7	-	,578*	0,554*	
8				0,605*
11		0,634*		
17				0,788**
19			0,634*	

Примітка: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; нумерацію див. вище.

Таблиця 3

Кореляційний зв'язок результатів зовнішнього та внутрішнього оформлення підручників (дівчата), (т)

	1	3	5	6	9	10	11
О	0,394*	-					
1			0,429*				
4				0,544**			
5					0,363*		
6					0,354*		
7						0,383*	
8					0,480**		
10							0,483**

Примітка: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; О – область розташування ЗСО; нумерацію див. вище.

зок між тим, що інформація, викладена в змісті, викликає інтерес і дає загальне уявлення про підручник, і тим, що тексти легко читаються й розуміються (0,354; $p < 0,05$), є цікавими та різноманітними (0,504; $p < 0,01$). Відповідність оформлення сторінок підручника віку ($p < 0,05$) визначається тим, що тексти добре підібрані й мають логічну побудову (0,383), іноземні слова й визначення пояснюються (0,443).

Зручність для читання шрифту, розміру букв, довжини рядків і міжрядкового інтервалу в тексті підручника ($p < 0,01$) впливає на те, що тексти легко читаються й розуміються (0,480) і займають більше половини площі двох сторінок розкритого підручника (0,508), визначення виокремлюються в тексті (0,448; $p < 0,05$). Визнання того, що тексти легко читаються й розуміються впливає на оцінку того, що ілюстрації, діаграми й таблиці є чіткими та досить великими (0,470; $p < 0,01$). Визначено, що оцінка того, що тексти в підручнику добре підібрані та мають логічну побудову ($p < 0,01$), залежить від наповненості їх короткими, лаконічними реченнями та знайомими словами (0,483); пояснення іноземних слів і визначень (0,637); чіткості й досить великого розміру ілюстрацій, діаграм і таблиць (0,526), які містять тільки важливу інформацію (0,440; $p < 0,05$); виокремлення визначень у тексті (0,431; $p < 0,05$). Наповненість

текстів короткими, лаконічними реченнями пов'язана з поясненням у текстах знайомих та іноземних слів і визначень (0,405; $p < 0,05$) і тим, що ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію (0,537; $p < 0,01$). Тексти визнаються цікавими й різноманітними, якщо в них наводяться пояснення іноземних слів і визначень (0,371; $p < 0,05$). Приємна кольорова гама в ілюстраціях, діаграмах і таблицях впливає на визнання того, що вони є чіткими й досить великими (0,438; $p < 0,05$) і містять тільки важливу інформацію (0,490; $p < 0,01$).

Таким чином, під час емпіричного дослідження виявлено уподобання випускників ЗСО щодо зовнішнього та внутрішнього оформлення підручників 11 класу. У загальній вибірці важливість інформації в ілюстраціях, діаграмах і таблицях залежить від статі опитуваних. На визначення оптимальності ваги підручника впливає область розташування закладу освіти, якість паперу та друку матеріалу, нескладність і наповнення короткими реченнями текстів для читання, оформлення сторінок відповідно до віку, цікаве оформлення обкладинки. Також оформлення обкладинки підручника має вплив на визнання текстів – цікавими й різноманітними; ілюстрацій, діаграм і таблиць – чіткими, достатньо великими й такими, що стимулюють уяву. Оцінка співвідно-

Продовження таблиці 3

	12	13	14	15	18	19	20
4	-						
6	0,504**						
7			0,443*				
8		0,448*		0,508**			
9					0,470**		
10		0,431*	0,637**		0,526**	0,440*	
11			0,405*			0,537**	
12			0,371*				
18							0,438*
19							0,490**

Примітка: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; нумерацію див. вище.

шення площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями й кольоровим фоном і легкість читання й розуміння текстів залежать від якості паперу та друку матеріалу. Наповнення змісту підручника цікавою інформацією впливає на оцінку різноманітності, цікавості й логічності текстів, ілюстрацій, діаграм і таблиць. Відповідність оформлення сторінок віку визнається, якщо тексти в підручниках добре підібрані, логічно побудовані й містять короткі речення (з поясненням іноземних слів і визначень); в ілюстраціях, діаграмах і таблицях наведено тільки важливу інформацію. Зручність для читання шрифту, розміру букв, довжини рядків і міжрядкового інтервалу впливає на легкість читання й розуміння текстів, визначень, ілюстрацій, діаграм і таблиць. Легкість читання й розуміння текстів пов'язана з їх цікавістю й різноманітністю; оптимальністю розмірів і чіткістю ілюстрацій, діаграм і таблиць. Оцінка того, що тексти добре підібрані та мають логічну побудову, залежить від наявності в них коротких речень і знайомих слів; пояснень визначень та іноземних слів; оптимальності розмірів, чіткості й наповненості ілюстрацій, діаграм і таблиць важливою інформацією. Наповненість текстів короткими реченнями та знайомими словами пов'язана з наявністю в них пояснень визначень та іноземних слів; тільки важливої інформації в ілюстраціях, діаграмах і таблицях. Тексти підручників є цікавими й різноманітними, якщо кольоровий фон сторінок не відволікає від вивчення ілюстрацій, діаграм і таблиць; самі ілюстрації, діаграми й таблиці та вибір кольорів у них подобаються. Уяву школярів під час вивчення матеріалу стимулює оптимальне співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями та їх кольоровим фоном. Також привабливий кольоровий фон впливає на висновок, що ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію.

У вибірці юнаків на визначення оптимальності ваги підручника впливає цікавість інформації, викладеної в змісті; наповнення текстів короткими реченнями; наявність в ілюстраціях, діаграмах і таблицях тільки важливої інформації. Легкість читання й розуміння текстів залежить від якості паперу та друку. Відповідність оформлення сторінок віку школярів визнається, якщо тексти добре підібрані, логічно побудовані, містять короткі речення й пояснення визначень та іноземних слів; ілюстрації, діаграми й таблиці мають привабливу кольорову гаму й містять тільки важливу інформацію; співвідношення площі між текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями та кольоровим фоном є оптимальним. Зручність для читання шрифту, розміру букв, довжини рядків і міжрядкового інтервалу впливає на думку, що ілюстрації, діаграми й таблиці стимулюють уяву під час вивчення матеріалу. Висновок, що тексти добре підібрані та мають логічну побудову, пов'язаний з тим, що

вони містять короткі речення та знайомі слова. Також наявність коротких речень і знайомих слів у текстах впливає на визнання того, що іноземні слова й визначення пояснюються; ілюстрації, діаграми й таблиці містять тільки важливу інформацію. Уяву школярів під час вивчення матеріалу стимулює оптимальне співвідношення площі між кольоровим фоном і текстом, ілюстраціями, діаграмами, таблицями. Кольорова гама ілюстрацій, діаграм і таблиць впливає на висновок, що вони містять тільки важливу інформацію.

У вибірці дівчат оцінка співвідношення між оптимальністю ваги підручника та міцністю його обкладинки залежить від області розташування закладу освіти. Визначення оптимальності ваги підручника залежить від якості паперу та друку матеріалу. Оформлення обкладинки підручника не завжди відповідає тому, що тексти в ньому виявляються цікавими й різноманітними. Якість паперу та друку матеріалу впливає на легкість читання й розуміння текстів. Цікаве оформлення змісту підручника впливає на оцінку того, що тексти в ньому є цікавими й різноманітними, їх легко читати й розуміти. Відповідність оформлення сторінок віку визначається тим, що тексти добре підібрані й логічно побудовані, у них пояснюються визначення й іноземні слова. Зручність для читання шрифту, розміру букв, довжини рядків і міжрядкового інтервалу впливає на думку, що тексти легко читати й розуміти, визначення в них виокремлюються; ці тексти займають більше половини площі двох сторінок розкритого підручника. Легкість читання й розуміння текстів пов'язана з оцінкою того, що ілюстрації, діаграми й таблиці є чіткими та мають оптимальний розмір. Оцінка того, що тексти добре підібрані та мають логічну побудову, залежить від наявності в них коротких речень і знайомих слів; пояснень визначень (і їх виокремлення) та іноземних слів; оптимальності розмірів, чіткості й наповненості ілюстрацій, діаграм і таблиць важливою інформацією. Наповненість текстів короткими реченнями та знайомими словами пов'язана з наявністю в них тільки важливої інформації в ілюстраціях, діаграмах і таблицях; пояснень визначень та іноземних слів. Тексти визнаються цікавими й різноманітними, якщо в них є пояснення іноземних слів і визначень. Приємна кольорова гама в ілюстраціях, діаграмах і таблицях впливає на висновок, що вони містять тільки важливу інформацію, є чіткими й досить великими.

Перспективи подальших наукових досліджень убагачуються в аналізі впливу оцінки вчителями підручників на формування оцінки учнями. У цьому контексті важливим є врахування індивідуальних і соціально-культурних особливостей учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sandfuchs U. Schulbücher und Unterrichtsqualität-historische und aktuelle Reflexionen. *Schulbuch konkret. Kontexte – Produktion – Unterricht* / U. Sandfuchs (Hrsg.). Bad Heilbrunn : Klinkhardt, 2010. S. 9.

2. Fuchs E., Niehaus I., Stoletzki A. Das Schulbuch in der Forschung. Analysen und Empfehlungen für die Bildungspraxis. Göttingen : V&R unipress, 2014. 203 s.

3. Wiater W. (Hrsg.). Das Schulbuch als Gegenstand pädagogischer Forschung. *Schulbuchforschung in Europa – Bestandsaufnahme und Zukunftsperspektive*. Bad Heilbrunn : Verlag Julius Klinkhardt, 2003. S. 11-Kahlert J. Das Schulbuch – Ein Stiefkind der Erziehungswissenschaft? *Schulbuch konkret. Kontexte – Produktion – Unterricht* / U. Sandfuchs (Hrsg.). Bad Heilbrunn : Klinkhardt, 2010. S. 41–56.

4. Pettersson R. Bilder in Lehrmitteln. Baltmannsweiler : Schneider Verlag Hohengehren, 2010. 197 s.

5. Wellenreuther M. Lehren und Lernen – aber wie? Empirisch-experimentelle Forschungen zum Lehren und Lernen im Unterricht. Baltmannsweiler : Schneider Verlag Hohengehren, 2014. 518 s.

6. Невмержицький В.М. Емпіричне дослідження шкільних підручників. *Габітус*. 2025. Вип. 72. Т. 2. С. 34–39. URL: http://habitus.od.ua/journals/2025/72-2025/part_2/8.pdf.